

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 10ης Σεπτεμβρίου 2014¹

Υπόθεση C-382/13

C. E. Franzen
H. D. Giesen
F. van den Berg
κατά

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank
[αίτηση του Centrale Raad van Beroep (Κάτω Χώρες)

για την έκδοση προδικαστικής απόφασης]

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 — Άρθρα 13, παράγραφος 2, και 17 — Περιστασιακή απασχόληση σε κράτος μέλος άλλο από το κράτος μέλος της κατοικίας — Εφαρμοστέα νομοθεσία — Άρνηση, από το κράτος της κατοικίας, χορηγήσεως οικογενειακών επιδομάτων και περικοπή του ποσού της συντάξεως γήρατος — Περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων»

I – Εισαγωγή

1. Καλύπτεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71² ένα πρόσωπο το οποίο κατά τη διάρκεια ορισμένων περιόδων της επαγγελματικής του ζωής άσκησε, ενώ κατοικούσε στις Κάτω Χώρες, επαγγελματική δραστηριότητα στη Γερμανία για έναν περιορισμένο αριθμό ωρών ανά εβδομάδα ή ανά μήνα βάσει συμβάσεων περιστασιακής απασχολήσεως («mini-jobs»); Όταν το εν λόγω πρόσωπο υπόκειται στη γερμανική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης, αντιτίθεται ο αναφερθείς κανονισμός στον αποκλεισμό του από το ολλανδικό σύστημα ασφάλισης γήρατος; Αντιτίθεται ο κανονισμός αυτός ή οι κανόνες του πρωτογενούς δικαίου για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στον αποκλεισμό, βάσει της ολλανδικής νομοθεσίας, του εν λόγω προσώπου από το εθνικό του σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, ήτοι το ολλανδικό, για τον μόνο λόγο ότι το πρόσωπο αυτό υπόκειται στη γερμανική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης, ακόμη και στην περίπτωση που δεν δικαιούται οικογενειακών επιδομάτων ή παροχών βάσει του συστήματος ασφάλισης γήρατος στη Γερμανία;

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 392, σ. 1), στο εξής: κανονισμός 1408/71. Ο κανονισμός 1408/71 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε, από την 1η Μαΐου 2010, από τον κανονισμό (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ L 200, σ. 1). Εντούτοις, παραμένει εφαρμοστέος στις διαφορές της κύριας δίκης, δεδομένου ότι πρόκειται για αμφισβήτηση διοικητικών αποφάσεων οι οποίες εκδόθηκαν υπό το κράτος της προηγούμενης ρυθμίσεως.

2. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει συνεπώς στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να εξετάσει το διαρκώς ευαίσθητο θέμα των εργαζομένων οι οποίοι, επειδή άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, είτε απώλεσαν την κάλυψη που τους παρείχε το κράτος της κατοικίας τους, χωρίς να αποκτήσουν αντίστοιχη κάλυψη στο κράτος απασχολήσεως του οποίου η νομοθεσία εφαρμόζεται μόνον τυπικά σε καταστάσεις προσωρινής απασχολήσεως, είτε μειώθηκε η σύνταξή τους σε ποσό κατώτερο του ποσού που αντιστοιχεί στον συνολικό χρόνο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, δεδομένου ότι οι περίοδοι της επαγγελματικής τους δραστηριότητας στο κράτος μέλος της κατοικίας τους δεν συνυπολογίζονται με τις περιόδους δραστηριότητας στο κράτος απασχολήσεως³.

II – Το νομικό πλαίσιο

A — Το δίκαιο της Ένωσης

3. Το άρθρο 1 του κανονισμού 1408/71 προβλέπει:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού:

- α) ως “μισθωτός” και “μη μισθωτός” νοείται, αντίστοιχα, κάθε πρόσωπο:
- i) το οποίο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνέχισης της ασφαλίσεως κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς ή από ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους,
 - ii) το οποίο είναι ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους, στους οποίους εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που καλύπτει όλους τους κατοίκους ή το σύνολο του ενεργού πληθυσμού:
 - όταν οι τρόποι διαχείρισεως ή χρηματοδοτήσεως του συστήματος αυτού επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό του ως μισθωτού ή μη μισθωτού ή
 - ελλείψει τέτοιων κριτηρίων, όταν το πρόσωπο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνέχισης της ασφαλίσεως κατά άλλου κινδύνου καθοριζόμενου στο παράρτημα I, στο πλαίσιο συστήματος δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών ή ενός συστήματος αναφερόμενου στο σημείο iii) ή, ελλείψει τέτοιου συστήματος, στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, όταν το πρόσωπο αυτό ανταποκρίνεται στον ορισμό του παραρτήματος I·

[...]»

4. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Καλυπτόμενα πρόσωπα», προβλέπει:

«Ο παρών κανονισμός ισχύει για μισθωτούς ή μη μισθωτούς και για σπουδαστές, που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη ή απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους, καθώς και για τα μέλη της οικογένειάς τους και για τους επιζώντες τους.»

3 — Επί της αποφαιτικής συγκρούσεως ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο βλ., μεταξύ άλλων, Rodière, P., *Droit social de l'Union européenne*, LDGJ, 2014, σ. 662.

5. Το άρθρο 13 του κανονισμού 1408/71, το οποίο περιλαμβάνεται στον τίτλο του II, ο οποίος τιτλοφορείται «Προσδιορισμός της εφαρμοστέας νομοθεσίας», θέτει τους εξής γενικούς κανόνες:

«1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14γ και 14στ, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17:

a) το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που το απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους·

[...]

στ) το άτομο στο οποίο η νομοθεσία κράτους μέλους παύει να έχει εφαρμογή, χωρίς η νομοθεσία άλλου κράτους μέλους να καταστεί εφαρμοστέα κι αυτό σύμφωνα με έναν από τους κανόνες που αναφέρονται στα προηγούμενα στοιχεία ή με μια από τις εξαιρέσεις ή ειδικούς κανόνες που αναφέρονται στα άρθρα 14 έως 17, υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτής και μόνο της νομοθεσίας.»

6. Σύμφωνα με το άρθρο 17 του ανωτέρω κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εξαιρέσεις των άρθρων 13 έως 16»:

«Δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, οι αρμόδιες αρχές αυτών των δύο κρατών ή οι οργανισμοί που ορίζονται από αυτές τις αρχές μπορούν να προβλέπουν με κοινή συμφωνία, προς το συμφέρον ορισμένων κατηγοριών ατόμων ή ορισμένων ατόμων, εξαιρέσεις από τις διατάξεις των άρθρων 13 έως 16.»

7. Το παράρτημα I, τμήμα I, ενότητα E, του προαναφερθέντος κανονισμού αναφέρει, όσον αφορά τη Γερμανία, ποιος πρέπει να θεωρείται ως «μισθωτός» ή «μη μισθωτός» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, του ιδίου κανονισμού. Προβλέπει δε τα εξής:

«Αν ο γερμανικός φορέας είναι ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών, σύμφωνα με τον τίτλο III, κεφάλαιο 7, του κανονισμού, θεωρείται, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού:

a) ως μισθωτός, πρόσωπο ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά του κινδύνου της ανεργίας ή πρόσωπο το οποίο λαμβάνει, σε συνάρτηση με την ασφάλιση αυτή, παροχές εις χρήμα λόγω ασθένειας ή ανάλογες παροχές· [...]

8. Το άρθρο 84 του κανονισμού 1408/71, το οποίο φέρει τον τίτλο «Συνεργασία των αρμοδίων αρχών» στις παραγράφους του 1 και 2 ορίζει:

«1. Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών γνωστοποιούν μεταξύ τους κάθε πληροφορία που αφορά:

α) τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού·

β) τροποποιήσεις της νομοθεσίας τους που δύνανται να επηρεάσουν την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού.

2. Για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού, οι αρχές και οι φορείς των κρατών μελών παρέχουν μεταξύ τους κάθε δυνατή διευκόλυνση, ως να επρόκειτο για την εφαρμογή της δικής τους νομοθεσίας. Η διοικητική συνδρομή από τις ανωτέρω αρχές και φορείς παρέχεται κατ' αρχήν δωρεάν. Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών δύνανται πάντως να συμφωνήσουν την απόδοση ορισμένων δαπανών.»

B — Το ολλανδικό δίκαιο

1. Ο γενικός νόμος περί ασφαλίσεως γήρατος

9. Δυνάμει του άρθρου 2 του γενικού νόμου περί ασφαλίσεως γήρατος (*Algemene Ouderdomswet*, στο εξής: AOW), κάτοικος κατά την έννοια του νόμου αυτού είναι το πρόσωπο που κατοικεί στις Κάτω Χώρες.

10. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του AOW, ο τόπος κατοικίας ενός προσώπου καθορίζεται αναλόγως των περιστάσεων.

11. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α, του AOW, είναι ασφαλισμένο σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού το πρόσωπο που δεν έχει ακόμη συμπληρώσει την ηλικία για τη συνταξιοδότηση του και είναι κάτοικος Κάτω Χωρών. Η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού, διευκρινίζει ότι, κατά παρέκκλιση των παραγράφων 1 και 2, ο κύκλος των ασφαλισμένων δύναται να περιοριστεί ή να διευρυνθεί με κανονιστική πράξη της διοικήσεως.

12. Ο νόμος της 29ης Απριλίου 1998 (*Stb.* 1998, αριθ. 267) προσέθεσε στον AOW το άρθρο 6α, το οποίο έχει αναδρομική ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 1989 και το οποίο ορίζει:

«Ενδεχομένως και κατά παρέκκλιση του άρθρου 6 του AOW και των διατάξεων που βασίζονται στο άρθρο αυτό,

- a) ασφαλισμένος θεωρείται εκείνος του οποίου η ασφάλιση δυνάμει του παρόντος νόμου απορρέει από την εφαρμογή διατάξεων διεθνούς συμβάσεως ή αποφάσεως διεθνούς οργανισμού·
- b) δεν θεωρείται ασφαλισμένος εκείνος επί του οποίου, βάσει διεθνούς συμβάσεως ή αποφάσεως διεθνούς οργανισμού, έχει εφαρμογή η νομοθεσία άλλου κράτους.»

13. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α, του AOW ορίζει ότι στα ποσά της συντάξεως εφαρμόζεται περικοπή 2% για κάθε ημερολογιακό έτος για το οποίο ο δικαιούχος συντάξεως δεν ήταν ασφαλισμένος μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας του, αλλά πριν από τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του.

14. Η παράγραφος 2, στοιχείο α, του ίδιου άρθρου προβλέπει ότι στο ακαθάριστο ποσό του επιδόματος εφαρμόζεται περικοπή 2% για κάθε ημερολογιακό έτος για το οποίο ο/η σύζυγος του δικαιούχου συντάξεως δεν ήταν ασφαλισμένος/η μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας του δικαιούχου συντάξεως, αλλά πριν από τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του δικαιούχου αυτού.

15. Κατά το άρθρο 45, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, AOW, όπως ίσχυε την 1η Απριλίου 1985, οι ασφαλισμένοι και οι πρώην ασφαλισμένοι, στις περιπτώσεις, υπό τις προϋποθέσεις και σύμφωνα με τον συντελεστή που θα καθοριστούν με κανονιστική πράξη της διοικήσεως, δύνανται να καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές για περιόδους μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας τους, αλλά πριν από τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας τους, κατά τις οποίες δεν είναι ή δεν ήσαν ασφαλισμένοι.

16. Δυνάμει της ίδιας διατάξεως, όπως ίσχυε την 1η Ιανουαρίου 1990, οι ασφαλισμένοι και οι πρώην ασφαλισμένοι, στις περιπτώσεις, υπό τις προϋποθέσεις και σύμφωνα με συντελεστή που θα καθοριστούν με κανονιστική πράξη της διοικήσεως, δύνανται να ασφαλιστούν προαιρετικά για περιόδους μεταξύ του 15ου έτους και του 65ου έτους της ηλικίας τους, κατά τις οποίες δεν είναι ή δεν ήταν ασφαλισμένοι.

2. Ο γενικός νόμος περί οικογενειακών επιδομάτων

17. Τα άρθρα 2 και 3, παράγραφος 1, του γενικού νόμου περί οικογενειακών επιδομάτων (*Algemene Kinderbijslagwet*, στο εξής: AKW) και τα άρθρα 2 και 3, παράγραφος 1, του AOW έχουν ταυτόσημο περιεχόμενο.

18. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α, του AKW, είναι ασφαλισμένο σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού το πρόσωπο που είναι κάτοικος Κάτω Χωρών.

19. Το άρθρο 6α, στοιχείο β, του AKW προβλέπει ότι, ενδεχομένως και κατά παρέκκλιση του άρθρου 6 του AKW και των διατάξεων που βασίζονται σε αυτό, δεν θεωρείται ασφαλισμένος εκείνος επί του οποίου, βάσει διεθνούς συμβάσεως ή αποφάσεως διεθνούς οργανισμού, έχει εφαρμογή η νομοθεσία άλλου κράτους.

3. Το διάταγμα περί διευρύνσεως ή περιορισμού του κύκλου των ασφαλισμένων στα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως

20. Κατά τη διάρκεια της επίμαχης χρονικής περιόδου όσον αφορά τις διαφορές της κύριας δίκης, εκδόθηκαν, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, του AOW και του AKW, πολλά διαδοχικά διατάγματα περί διευρύνσεως ή περιορισμού του κύκλου των ασφαλισμένων στα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως (*Besluit uitbreiding en beperking kring verzekeren volksverzekeringen*, στο εξής: BUB). Στις περιπτώσεις των υποθέσεων της κύριας δίκης εφαρμόστηκαν το διάταγμα της 19ης Οκτωβρίου 1976 (*Stb.* 557, στο εξής: BUB 1976), το διάταγμα της 3ης Μαΐου 1989 (*Stb.* 164, στο εξής: BUB 1989) και το διάταγμα της 24ης Δεκεμβρίου 1998 (*Stb.* 746, στο εξής: BUB 1999).

21. Βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α, του BUB 1976 δεν είναι ασφαλισμένος κατά την έννοια, μεταξύ άλλων, του AOW ο κάτοικος ο οποίος έχει μισθωτή απασχόληση εκτός των Κάτω Χωρών και ο οποίος βάσει της απασχολήσεως αυτής και δυνάμει αλλοδαπής νομικής ρυθμίσεως περί παροχών γήρατος, επιζώντων, καθώς και περί οικογενειακών επιδομάτων είναι ασφαλισμένος στη χώρα όπου εργάζεται.

22. Μετά την αντικατάσταση του BUB 1976 από το BUB 1989, το άρθρο 10, παράγραφος 1, του τελευταίου, όπως εφαρμόστηκε από την 1η Ιουλίου 1989 έως την 1η Ιανουαρίου 1992, προέβλεπε ότι «δεν είναι ασφαλισμένος στο πλαίσιο συστημάτων κοινωνικών ασφαλίσεων ο κάτοικος Κάτω Χωρών ο οποίος εκτελεί εργασία αποκλειστικά εκτός των Κάτω Χωρών». Για την περίοδο μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου 1992 έως την 1η Ιανουαρίου 1997, η ίδια διάταξη του BUB 1989 όριζε ότι «δεν είναι ασφαλισμένος στο πλαίσιο των συστημάτων κοινωνικών ασφαλίσεων ο κάτοικος Κάτω Χωρών ο οποίος για μια συνεχόμενη περίοδο τουλάχιστον τριών μηνών εκτελεί εργασία αποκλειστικά εκτός των Κάτω Χωρών». Το άρθρο 10, παράγραφος 1, του BUB 1989, όπως ίσχυε από της 1ης Ιανουαρίου 1997 έως την 1η Ιανουαρίου 1999, όριζε ότι «δεν είναι ασφαλισμένος στο πλαίσιο των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως ο κάτοικος Κάτω Χωρών ο οποίος για συνεχόμενη περίοδο τουλάχιστον τριών μηνών εκτελεί εργασία αποκλειστικά εκτός των Κάτω Χωρών, εκτός αν η εργασία αυτή εκτελείται αποκλειστικά δυνάμει σχέσεως εργασίας με εργοδότη που κατοικεί ή είναι εγκατεστημένος στις Κάτω Χώρες».

23. Την 1η Ιανουαρίου 1999 το BUB 1989 αντικαταστάθηκε από το BUB 1999. Το άρθρο 12 του διατάγματος αυτού προβλέπει ότι «δεν είναι ασφαλισμένο στο πλαίσιο των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως το πρόσωπο το οποίο κατοικεί στις Κάτω Χώρες και το οποίο για συνεχόμενη περίοδο τουλάχιστον τριών μηνών εκτελεί εργασία αποκλειστικά εκτός των Κάτω Χωρών, εκτός αν η εργασία αυτή εκτελείται αποκλειστικά δυνάμει σχέσεως εργασίας με εργοδότη που κατοικεί ή είναι εγκατεστημένος στις Κάτω Χώρες».

24. Τόσο το BUB 1989 όσο και το BUB 1999 περιείχαν ρήτρα επιείκειας αντιστοίχως στα άρθρα 25 και 24, βάσει της οποίας, υπό τις μορφές που αυτή είχε διαδοχικά, το Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (εθνικός οργανισμός κοινωνικής ασφαλίσεως, στο εξής: SVB) είχε την εξουσία, σε ορισμένες περιπτώσεις, να παρεκκλίνει άλλων διατάξεων του διατάγματος, ώστε να αίρει πολύ σοβαρές αδικίες που ήταν δυνατόν να απορρέουν από την υποχρέωση ασφαλίσεως ή από τον αποκλεισμό από αυτήν βάσει του επίμαχου διατάγματος (BUB 1989) ή να αφήνει ανεφάρμοστα άρθρα του διατάγματος αυτού ή να παρεκκλίνει αυτών στο μέτρο που η συγκεκριμένη εφαρμογή τους, λαμβανομένου υπόψη του μεγέθους της διευρύνσεως και του περιορισμού του κύκλου των ασφαλισμένων, θα οδηγούσε σε αδικία απορρέουσα αποκλειστικά από την υποχρέωση ασφαλίσεως ή τον αποκλεισμό από αυτήν βάσει του εν λόγω διατάγματος.

III – Τα πραγματικά περιστατικά των διαφορών της κύριας δίκης

25. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης, C. E. Franzen, H. D. Giesen και F. van den Berg έχουν όλοι την ολλανδική ιθαγένεια και κατοικούν στις Κάτω Χώρες.

26. Η C. E. Franzen, ως ανύπανδρη μητέρα, ελάμβανε στις Κάτω Χώρες οικογενειακό επίδομα δυνάμει του AKW για την κόρη της. Τον Νοέμβριο του 2002 ανακοίνωσε στον SVB ότι από την 1η Ιανουαρίου 2001 εργαζόταν στη Γερμανία ως κομμώτρια επί 20 ώρες την εβδομάδα. Δεδομένου ότι η δραστηριότητα αυτή της απέδιδε χαμηλό εισόδημα, ήταν υποχρεωμένη να συνεισφέρει στο ασφαλιστικό σύστημα της Γερμανίας μόνον ως προς την κάλυψη εργατικών ατυχημάτων, χωρίς να έχει τη δυνατότητα κάλυψης σε οποιοδήποτε άλλο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως της χώρας αυτής.

27. Με απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2003, ο SVB ανακάλεσε το οικογενειακό επίδομα από 1ης Οκτωβρίου 2002.

28. Δεδομένου ότι το προερχόμενο από τη Γερμανία εισόδημα της C. E. Franzen ήταν χαμηλό, ο δήμος στον οποίο κατοικούσε της χορήγησε συμπληρωματικό επίδομα βάσει του γενικού νόμου περί κοινωνικής αρωγής (Algemene bijstandswet), καθώς και του νόμου περί εργασίας και κοινωνικής αρωγής (Wet Werk en Bijstand). Από τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο ο SVB, προκύπτει ότι το εν λόγω επίδομα συνιστά ένα είδος παροχής κοινωνικής πρόνοιας, στην οποία δεν εφαρμόζεται ο κανονισμός 1408/71, σύμφωνα με το άρθρο του 4, παράγραφος 4.

29. Ο SVB διευκρινίζει επίσης στις παρατηρήσεις του ότι, με επιστολή της 21ης Σεπτεμβρίου 2003, η C. E. Franzen ζήτησε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24 του BUB 1999, να παύσει ο αποκλεισμός της από τις παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως. Με απόφαση της 15ης Μαρτίου 2004, ο SVB απέρριψε το αίτημα αυτό με την αιτιολογία ότι η C. E. Franzen δεν ήταν ασφαλισμένη ούτε δυνάμει του δικαίου της Ένωσης ούτε δυνάμει του ολλανδικού δικαίου.

30. Στις 30 Ιανουαρίου 2006 η C. E. Franzen υπέβαλε νέα αίτηση χορηγήσεως οικογενειακού επιδόματος, την οποία ο SVB έκανε δεκτή με απόφαση της 27ης Μαρτίου 2006 η οποία θα ίσχυε από το πρώτο τρίμηνο του 2006. Με επιστολή της 5ης Ιουλίου 2007, ζητήθηκε εξ ονόματος της C. E. Franzen να της χορηγηθεί οικογενειακό επίδομα από το τέταρτο τρίμηνο του 2002.

31. Με απόφαση της 5ης Ιουλίου 2007, ο SVB απεφάνθη ότι, από το πρώτο τρίμηνο του 2006, η C.E. Franzen δεν είχε πλέον δικαίωμα παροχής οικογενειακού επιδόματος, αλλά αποφάσισε να μην αναζητήσει τα αχρεωστήτως καταβληθέντα. Εξάλλου, με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2007, απερρίφθη ως αβάσιμη η διοικητική ένσταση που υπέβαλε η C.E. Franzen κατά της εν λόγω αποφάσεως, καθώς και η αίτηση αναθεωρήσεως που είχε υποβάλει.

32. Στις 6 Φεβρουαρίου 2008, εκκρεμούσης της προσφυγής κατά της αποφάσεως της 5ης Ιουλίου 2007, ο SVB εξέδωσε νέα απόφαση στην οποία, τροποποιώντας την αιτιολογία της αποφάσεώς του της 16ης Νοεμβρίου 2007, ανέφερε ότι οι αιτήσεις περί χορηγήσεως οικογενειακού επιδόματος είχαν απορριφθεί με την αιτιολογία ότι, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, στην περίπτωση της C.E. Franzen εφαρμοστέα ήταν μόνον η γερμανική νομοθεσία, αποκλείοντας συνεπώς την εφαρμογή των συστημάτων κοινωνικών ασφαλίσεων των Κάτω Χωρών.

33. Με απόφαση της 5ης Ιουλίου 2008, το Rechtsbank Maastricht (δικαστήριο της περιοχής του Maastricht) έκρινε αβάσιμη την προσφυγή κατά των αποφάσεων της 16ης Νοεμβρίου 2007 και της 6ης Φεβρουαρίου 2008. Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης ερίζεται αν η C.E. Franzen ήταν από την 1η Οκτωβρίου 2002 ασφαλισμένη βάσει του AKW.

34. Η σύζυγος του H. D. Giesen εργάστηκε στη Γερμανία, καταρχάς κατά τη διάρκεια δύο περιόδων το 1970 και μετέπειτα ως «geringfügig beschäftigte» (εργαζόμενος ήσσονος απασχολήσεως) κατά την περίοδο από τη 19η Μαΐου 1988 έως την 12η Μαΐου 1993. Συγκεκριμένα, ήταν πωλήτρια σε κατάστημα ενδυμάτων και ασκούσε τη δραστηριότητά της ένα περιορισμένο αριθμό ωρών ανά μήνα βάσει συμβάσεως περιστασιακής απασχολήσεως, σύμφωνα με την οποία εργαζόταν όταν την καλούσε ο εργοδότης της, αλλά δεν ήταν υποχρεωμένη να ανταποκρίνεται στις κλήσεις για εργασία.

35. Στις 22 Σεπτεμβρίου 2006 ο H. D. Giesen υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος και επιδόματος συντρόφου βάσει του AOW, η οποία έγινε δεκτή από τον SVB με απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2007. Ωστόσο, το επίδομα συντρόφου μειώθηκε κατά 16 %, με την αιτιολογία ότι κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία εργαζόταν στη Γερμανία, η σύζυγος του H. D. Giesen δεν ήταν ασφαλισμένη βάσει του ολλανδικού συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Ο H. D. Giesen υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της εν λόγω αποφάσεως κατά το μέτρο που αφορούσε την περικοπή του εν λόγω επιδόματος. Με απόφαση της 20ής Μαΐου 2008, η ένσταση αυτή απερρίφθη ως αβάσιμη.

36. Με απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2008, το Rechtbank Roermond έκρινε αβάσιμη την προσφυγή κατά της αποφάσεως της 20ής Μαΐου 2008. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι η σύζυγος του H. D. Giesen δεν υπέκειτο στην ολλανδική νομοθεσία, εφόσον δεν αποδείχθηκε ότι, για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, δεν είχε εργαστεί στη Γερμανία. Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μεταξύ των διαδίκων ερίζεται το αν η σύζυγος του H. D. Giesen ήταν ασφαλισμένη βάσει του AOW κατά τη διάρκεια της περιόδου από τη 19η Μαΐου 1988 έως την 31η Δεκεμβρίου 1992.

37. Ο F. van den Berg άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα στη Γερμανία κατά τη διάρκεια των χρονικών περιόδων από την 25η Ιουνίου έως την 24η Ιουλίου 1972 και από την 1η Ιανουαρίου έως την 31η Δεκεμβρίου 1994. Η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει στοιχεία όσον αφορά τη φύση της απασχολήσεώς του. Στις 17 Ιανουαρίου 2008 ο F. van den Berg υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως συντάξεως γήρατος βάσει του AOW. Με απόφαση της 1ης Αυγούστου 2008, ο SVB του χορήγησε σύνταξη, αλλά μειωμένη κατά 14 % με την αιτιολογία ότι ο F. van den Berg δεν ήταν ασφαλισμένος για περισσότερα από επτά έτη. Με απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2008, η ένστασή του κρίθηκε εν μέρει βάσιμη και η περικοπή καθορίστηκε στο 10 %.

38. Με απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2009, το Rechtbank Maastricht έκρινε αβάσιμη την προσφυγή κατά της αποφάσεως της 25ης Νοεμβρίου 2008. Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μεταξύ του F. van den Berg και του SVB ερίζεται το αν ο F. van den Berg ήταν ασφαλισμένος βάσει του AOW κατά την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 1990 έως και την 31η Δεκεμβρίου 1994.

39. Το Centrale Raad van Beroep (ανώτερο δικαιοδοτικό όργανο επί θεμάτων κοινωνικής ασφάλισης) (Κάτω Χώρες), ενώπιον του οποίου οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης άσκησαν έφεση, φρονεί ότι οι εν λόγω προσφεύγοντες δύνανται, για τις επίμαχες χρονικές περιόδους, να θεωρηθούν μισθωτοί κατά την έννοια του άρθρου 2 του κανονισμού 1408/71, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, στοιχείο α', του ίδιου κανονισμού, και ότι ο ΑΟW και ο ΑΚW εμπíπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

40. Εντούτοις, ανακύπτει το ερώτημα αν, κατά τις επίμαχες χρονικές περιόδους, οι ενδιαφερόμενοι της κύριας δίκης υπέκειντο στη γερμανική νομοθεσία, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 και, ενδεχομένως, αν το αποκλειστικό αποτέλεσμα της διατάξεως αυτής συνεπάγεται ότι δεν είναι εφαρμοστέα η ολλανδική νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση Kits van Heijningen (C-2/89, EU:C:1990:183) που αφορά μερική απασχόληση και διερωτάται κατά πόσον το νομολογιακό αυτό προηγούμενο εφαρμόζεται και σε σύμβαση περιστασιακής εργασίας.

41. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι, στις υπό κρίση διαφορές, δεν αμφισβητείται ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν ήσαν ασφαλισμένοι βάσει της γερμανικής νομοθεσίας λόγω των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους, γεγονός το οποίο δεν τους επιτρέπει να απαιτήσουν, ανάλογα με την περίπτωση, σύνταξη γήρατος ή οικογενειακά επιδόματα. Εξάλλου, αναφέρει ότι, κατά τη χρονική περίοδο από την 1η Ιουλίου 1989 έως την 31η Δεκεμβρίου 1992, η σύζυγος του H. D. Giesen, καθώς και ο F. van den Berg και η C. E. Franzen για τις επίμαχες περιόδους που τους αφορούν πρέπει να θεωρηθούν ότι δεν ήσαν ασφαλισμένοι δυνάμει του εθνικού δικαίου, βάσει του ΑΟW και του ΑΚW. Για να είναι δυνατό να κριθεί κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται σε έναν τέτοιο αποκλεισμό, επιβάλλεται να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις της Ένωσης σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (άρθρο 45 ΣΛΕΕ), καθώς και των πολιτών (άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ).

IV – Τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

42. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο, με απόφαση της 1ης Ιουλίου 2013, η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 4 Ιουλίου 2013, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) α) Πρέπει το άρθρο 13, παράγραφος 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο κάτοικος κράτους μέλους ο οποίος εμπíπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού και βάσει συμβάσεως περιστασιακής απασχολήσεως ασκεί κατά τη διάρκεια όχι άνω των δύο ή τριών ημερών ανά μήνα μισθωτές δραστηριότητες στο έδαφος άλλου κράτους μέλους υπόκειται για αυτόν τον λόγο στην νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως;
- β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1α, μήπως η υπαγωγή στην νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως ισχύει τόσο κατά τη διάρκεια των ημερών κατά τις οποίες ασκήθηκαν οι δραστηριότητες όσο και κατά τη διάρκεια των ημερών κατά τις οποίες δεν ασκήθηκαν οι δραστηριότητες αυτές και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, επί πόσο χρόνο παρατείνεται η υπαγωγή αυτή μετά τις τελευταίες δραστηριότητες που ασκήθηκαν πραγματικά;
- 2) Το άρθρο 13, παράγραφος 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 αποκλείει να θεωρηθεί ο διακινούμενος εργαζόμενος ως ασφαλισμένος βάσει του ΑΟW στο κράτος της κατοικίας του δυνάμει εθνικής ρυθμίσεως του εν λόγω κράτους της κατοικίας, ενώ επί του εργαζομένου αυτού είναι εφαρμοστέα η νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως;

- 3) α) Πρέπει το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα οι διατάξεις του για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και/ή την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στις περιστάσεις των υπό εξέταση διαφορών, αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής διατάξεως, όπως το άρθρο 6α του AOW και/ή του AKW, κατά την οποία διακινούμενος εργαζόμενος που κατοικεί στις Κάτω Χώρες αποκλείεται εκεί από την ασφάλιση βάσει του AOW και/ή τον AKW λόγω του ότι υπόκειται αποκλειστικά στη νομοθεσία περί κοινωνικών ασφαλίσεων της Γερμανίας, ακόμη και στην περίπτωση που αυτός ο εργαζόμενος ως “geringfügig Beschäftigte” αποκλείεται στη Γερμανία από την ασφάλιση “Altersrente” [ασφάλιση γήρατος] και δεν έχει δικαίωμα χορηγήσεως “Kindergeld” [οικογενειακού επιδόματος];
- β) Έχει για την απάντηση στο ερώτημα 3α σημασία το ότι υπήρχε δυνατότητα υπαγωγής σε προαιρετική ασφάλιση σύμφωνα με τον AOW ή ότι υπήρχε δυνατότητα να ζητηθεί να συνάψει ο SVB συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού 1408/71;»

43. Ο SVB, η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις. Οι εκπρόσωποι της C.E. Franzen, του Βασιλείου των Κάτω Χωρών, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής αγόρευαν κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση της 25ης Ιουνίου 2014.

V – Ανάλυση

44. Καταρχάς, οι διαφορές της κύριας δίκης αφορούν, αφενός, την άρνηση του κράτους κατοικίας, εν προκειμένω του SVB, να χορηγήσει στην C.E. Franzen οικογενειακό επίδομα και, αφετέρου, την περικοπή, από τις ίδιες αρχές, του επιδόματος συντρόφου και της συντάξεως γήρατος που χορηγήθηκαν αντιστοίχως στους H.D. Giesen και F. van den Berg, με την αιτιολογία ότι βάσει του κανονισμού 1408/71 προκύπτει ότι κατά τις επίμαχες χρονικές περιόδους οι ενδιαφερόμενοι της κύριας δίκης υπάγονταν στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεώς τους, ήτοι τη γερμανική νομοθεσία. Συγκεκριμένα, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι κατά τις αναφερθείσες περιόδους οι ενδιαφερόμενοι καλύπτονταν στο κράτος απασχολήσεως μόνον από ασφάλιση κατά εργατικών ατυχημάτων και δεν είχαν δικαίωμα ούτε στις Κάτω Χώρες (κράτος κατοικίας) ούτε στη Γερμανία (κράτος απασχολήσεως) χορηγήσεως οικογενειακών επιδομάτων ή παροχών βάσει του συστήματος συντάξεως γήρατος, ανάλογα με την περίπτωση.

45. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι οι επίμαχες παροχές πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να θεωρηθούν «παροχές γήρατος» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ’, του κανονισμού 1408/71 ή «οικογενειακές παροχές» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο η’, του εν λόγω κανονισμού. Συνεπώς, οι επίμαχες καταστάσεις της κύριας δίκης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής *ratione materiae* του κανονισμού αυτού.

46. Τέλος, όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής *ratione personae* του κανονισμού 1408/71, αυτό αποτελεί αντικείμενο του πρώτου ερωτήματος που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως. Το ερώτημα αυτό, στο οποίο θεωρώ ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση, δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσχέρειες και συνεπώς θα εξετασθεί εν συντομία.

A — Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα

47. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ’ ουσίαν, αν το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α’, του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο κάτοικος ενός κράτους μέλους ο οποίος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού και ασκεί μισθωτή δραστηριότητα όχι άνω των δύο ή τριών ημερών ανά μήνα βάσει συμβάσεως περιστασιακής απασχολήσεως στο έδαφος άλλου κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως δυνάμει του άρθρου 13,

παράγραφος 2, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, αν το αναφερθέν πρόσωπο υπόκειται στη νομοθεσία αυτήν μόνον για τις ημέρες παρασχεθείσας εργασίας ή επίσης και για τις άλλες ημέρες⁴.

48. Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό, καταρχάς θα υπενθυμίσω εν συντομία το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 για να καταλήξω στη διαπίστωση ότι οι ενδιαφερόμενοι της κύριας δίκης δύνανται να θεωρηθούν μισθωτοί κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού. Στη συνέχεια, θα αναλύσω τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 1408/71 στο πλαίσιο μερικής απασχολήσεως, πριν εξετάσω τις συνέπειες των διατάξεων του παραρτήματος I, τμήμα I, ενότητα E, του κανονισμού αυτού στη συγκεκριμένη περίπτωση της C. E. Fransen.

1. Το πεδίο εφαρμογής *ratione personae* του κανονισμού 1408/71

49. Το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 ορίζεται στο άρθρο του 2. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 της διατάξεως αυτής, πρέπει να πληρούνται τρία κριτήρια ώστε να θεωρηθεί ότι ένας εργαζόμενος καλύπτεται από τον κανονισμό αυτόν. Πρώτον, πρέπει να είναι μισθωτός ή μη μισθωτός⁵. Οι δύο αυτοί όροι καλύπτουν κάθε πρόσωπο που είναι ασφαλισμένο βάσει υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφαλίσεως⁶ στο πλαίσιο ενός των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που αναφέρονται στο άρθρο 1, στοιχείο α', σημεία i και ii, του προαναφερθέντος κανονισμού και σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που θέτουν τα συστήματα αυτά⁷. Δεύτερον, ο εργαζόμενος πρέπει να είναι υπήκοος ενός κρατών μελών. Τρίτον, θα πρέπει να υπάγεται ή να υπαγόταν στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών.

50. Το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα πρόσωπο έχει την ιδιότητα του εργαζομένου, κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71, όταν είναι ασφαλισμένο, έστω και κατά ενός μόνον κινδύνου, δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφαλίσεως στο πλαίσιο γενικού ή ειδικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως διαλαμβανομένου στο άρθρο 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού, τούτο δε ανεξάρτητα από την ύπαρξη εργασιακής σχέσεως⁸.

4 — Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι, κατά τις επίμαχες χρονικές περιόδους, η εφαρμοστέα νομοθεσία στην C. E. Franzen και στον F. Van den Berg είναι η γερμανική νομοθεσία. Αντιθέτως, έχει αμφιβολίες ως προς την εφαρμοστέα νομοθεσία όσον αφορά τον H. D. Giesen.

5 — Το άρθρο αυτό αφορά όχι μόνον τους μισθωτούς ή μη μισθωτούς, αλλά επίσης και τους φοιτητές, τους απάτριδες ή τους πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους και τους επιζώντες. Ειδικότερα, μετά την απόφαση Martinez Sala (C-85/96, EU:C:1998:217), η ιθαγένεια της Ένωσης οδήγησε στη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Αυτή η διεύρυνση των καλυπτόμενων από τον κανονισμό προσώπων επιβεβαιώθηκε με τις αποφάσεις Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458) και Collins (C-38/02, EU:C:2004:172). Συνεπώς, η ιθαγένεια τη Ένωσης προσέθεσε μια νέα διάσταση στον συντονισμό των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως. Βλ. Cornelissen, R. «The principle of territoriality and the Community regulations on social security (Regulations 1408/71 and 574/72)», *Common Market Law Review*, 1996, 33, σ. 439 έως 471. Βλ. επίσης, Marzo, C., *La dimension sociale de la citoyenneté européenne*, Université Paul Cézanne — Aix-Marseille III, Collection B. Goldman, Presses Universitaires d'Aix-Marseille, σ. 344.

6 — Σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο iv, του κανονισμού 1408/71, ένα πρόσωπο το οποίο είναι ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά ενός ή περισσότερων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους στους οποίους εφαρμόζεται ο εν λόγω κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως κράτους μέλους, και το οποίο δεν ασκεί μισθωτή δραστηριότητα υπάγεται επίσης στις διατάξεις του κανονισμού αυτού, αν το πρόσωπο αυτό είχε προηγουμένως ασφαλισθεί κατά του ίδιου κινδύνου, στο πλαίσιο συστήματος δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών του ίδιου κράτους μέλους.

7 — Στο πλαίσιο του πρώτου προδικαστικού που υπεβλήθη στο Δικαστήριο ως προς την κοινωνική ασφάλιση, το Δικαστήριο έκρινε, λαμβανομένου υπόψη του κανονισμού 3/58 του Συμβουλίου, της 25ης Σεπτεμβρίου 1958, περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινούμενων εργαζομένων (JO 1958, 30, σ. 561), ότι «επομένως η έννοια "εργαζόμενος μισθωτός ή εξομοιούμενος προς αυτόν" έχει κοινοτικό περιεχόμενο και αναφέρεται σε όλους εκείνους οι οποίοι, υπό την ιδιότητά τους αυτή και ανεξαρτήτως του πώς χαρακτηρίζονται, καλύπτονται από τα διάφορα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως» (απόφαση Unger, 75/63, EU:C:1964:19, σημείο 1 του σκεπτικού). Βλ. επίσης, απόφαση Megner και Scheffel (C-444/93, EU:1995:442, σκέψη 20).

8 — Αποφάσεις Dodl και Oberhollenzer (C-543/03, EU:C:2005:364, σκέψη 34), καθώς και Borger (C-516/09, EU:C:2001:136, σκέψη 26).

51. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν αμφισβητείται ότι οι ενδιαφερόμενοι της κύριας δίκης εργάστηκαν στη Γερμανία κατά τη διάρκεια ορισμένων χρονικών περιόδων, κατά τις οποίες ήσαν ασφαλισμένοι στο κράτος αυτό. Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι ασκούσαν ήσσονα επαγγελματική δραστηριότητα υπό την ιδιότητα του «geringfügig Beschäftigte»⁹, το οποίο σημαίνει ότι ήσαν τουλάχιστον ασφαλισμένοι βάσει της ασφάλισης κατά εργατικών ατυχημάτων («Unfallversicherung»). Συνεπώς, θεωρώ ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι ενδιαφερόμενοι της κύριας δίκης πρέπει να θεωρηθούν μισθωτοί εργαζόμενοι κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71.

2. Σύντομη υπόμνηση της συναφούς νομολογίας

52. Όπως προκύπτει από το σύνολο των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο, στις περιστάσεις των υποθέσεων της κύριας δίκης επιβάλλεται να εφαρμοστεί η νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση *Kits van Heijningen*¹⁰. Εκτιμώ ότι η ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, όπως διατυπώθηκε στην απόφαση αυτήν από το Δικαστήριο όσον αφορά τη μερική απασχόληση, πρέπει να εφαρμοστεί κατ' αναλογία σε σχέσεις περιστασιακής απασχολήσεως όπως οι εν προκειμένω επίμαχες.

53. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η διατύπωση του άρθρου 1, στοιχείο α', και του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, δεν περιέχει κανένα στοιχείο το οποίο να επιτρέπει τον αποκλεισμό από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού ορισμένων κατηγοριών προσώπων λόγω του χρόνου τον οποίο αφιερώνουν στην άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Συνεπώς, ένα πρόσωπο θεωρείται ότι υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, αν πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 1, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, ανεξαρτήτως του χρόνου που αφιερώνει στην άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας¹¹. Κατά το Δικαστήριο, το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 δεν εισάγει καμία διάκριση ως προς το αν η μισθωτή δραστηριότητα ασκείται ως πλήρης ή ως μερική απασχόληση. Εξάλλου, ο σκοπός στον οποίο αποβλέπει η διάταξη αυτή θα αποτύγχανε, αν γινόταν δεκτό ότι η εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους μέλους απασχολήσεως περιορίζεται στις χρονικές περιόδους κατά τη διάρκεια των οποίων ασκείται η δραστηριότητα, εξαιρουμένων εκείνων κατά τις οποίες ο ενδιαφερόμενος δεν ασκεί τη δραστηριότητά του¹².

54. Συναφώς, το αποφασιστικό στοιχείο για την υπαγωγή στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού είναι αναμφίβολα, όπως προκύπτει από το σημείο 50 των προτάσεών μου, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο είναι ασφαλισμένο, έστω και κατά ενός κινδύνου, βάσει μιας υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφάλισης σε γενικό ή ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης από τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71. Επομένως, η ύπαρξη και το είδος της εργασιακής σχέσεως, το γεγονός ότι πρόκειται για σύμβαση μερικής ή περιστασιακής απασχολήσεως, καθώς και ο αριθμός των εργάσιμων ωρών, είναι άνευ σημασίας¹³. Συνεπώς, στις υποθέσεις της κύριας δίκης, το γεγονός ότι οι ενδιαφερόμενοι άσκησαν ήσσονες επαγγελματικές δραστηριότητες οι οποίες δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο ωρών ή εισοδημάτων, παραδείγματος χάριν υπό το καθεστώς των «geringfügig Beschäftigte» του γερμανικού δικαίου, δεν ασκεί επιρροή.

9 — Από τις παρατηρήσεις του SVB προκύπτει ότι η ιδιότητα του «geringfügig Beschäftigte» αφορά την άσκηση δραστηριοτήτων οι οποίες δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο όσον αφορά τις ώρες εργασίας και τα εισοδήματα.

10 — EU:C:1990:183.

11 — Όπ.π., σκέψη 10.

12 — Όπ.π., σκέψη 14.

13 — Όπ.π., σκέψεις 9 και 11.

55. Συνεπώς διαπιστώνω ότι η C.E. Franzen και οι H.D. Giesen και F. van den Berg πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 1, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, ανεξαρτήτως του χρόνου που αφιέρωσαν στην άσκηση της δραστηριότητάς τους κατά τις επίμαχες χρονικές περιόδους. Επομένως, υπάγονται στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού και υπόκεινται, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', στη νομοθεσία του κράτους μέλους απασχολήσεως. Η υπαγωγή αυτή στη γερμανική νομοθεσία αφορά όχι μόνον τις ημέρες κατά τις οποίες άσκησαν τη δραστηριότητά τους, αλλά επίσης και τις ημέρες κατά τις οποίες δεν την άσκησαν. Παρατείνεται δε για όσο χρονικό διάστημα ο ενδιαφερόμενος είναι ασφαλισμένος έστω και κατά ενός κινδύνου στο κράτος απασχολήσεως¹⁴.

3. Επί του παραρτήματος I, τμήμα I, ενότητα E («Γερμανία»), του κανονισμού 1408/71

56. Όσον αφορά ειδικότερα την C.E. Franzen, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η αναφορά στο παράρτημα I, τμήμα I, ενότητα E, του κανονισμού 1408/71 που αφορά τη Γερμανία, τροποποιεί το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

57. Από τα σημεία 49 έως 51 των προτάσεών μου προκύπτει ότι η C.E. Franzen εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Συνεπώς, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού, η εφαρμοστέα νομοθεσία στην περίπτωση της C.E. Franzen είναι η γερμανική νομοθεσία¹⁵. Είναι όμως δυνατόν για τον λόγο αυτόν να της χορηγηθούν οικογενειακές παροχές στη Γερμανία;

58. Συναφώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, αν ο γερμανικός φορέας είναι ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών, σύμφωνα με τον τίτλο III, κεφάλαιο 7, του κανονισμού 1408/71, ο ορισμός που περιέχεται στο παράρτημα I, τμήμα I, ενότητα E («Γερμανία»), του εν λόγω κανονισμού υπερισχύει του ορισμού που περιέχεται στο άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού¹⁶. Συνεπώς, μόνον τα πρόσωπα που είναι υποχρεωτικά ασφαλισμένα στο πλαίσιο ενός από τα συστήματα που μνημονεύονται στο παράρτημα I, τμήμα I, ενότητα E, του κανονισμού 1408/71 δύνανται να θεωρηθούν «μισθωτοί» ή μη «μισθωτοί» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, του εν λόγω κανονισμού¹⁷. Ειδικότερα, θεωρείται μισθωτός, κατά την έννοια της προμνησθείσας διατάξεως του παραρτήματος I, «πρόσωπο ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά του κινδύνου της ανεργίας ή πρόσωπο το οποίο λαμβάνει, σε συνάρτηση με την ασφάλιση αυτή, παροχές εις χρήμα λόγω ασθένειας ή ανάλογες παροχές». Αυτό δεν ισχύει για την C.E. Franzen. Υπόκειται στον «γενικό κανόνα» του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο i, του κανονισμού 1408/71, δηλαδή εμπίπτει στον ορισμό του μισθωτού κατά την έννοια του κανονισμού αυτού όσον αφορά τις παροχές για τις οποίες είναι ασφαλισμένη, εν προκειμένω την ασφάλιση κατά των εργατικών ατυχημάτων. Αντιθέτως, δεν δύναται να θεωρηθεί μισθωτή για τους σκοπούς της παροχής γερμανικών οικογενειακών επιδομάτων, λόγω του «ειδικού κανόνα» που περιέχεται στο παράρτημα I. Επομένως, ο κανόνας αυτός έχει ιδιαίτερο χαρακτήρα σε σχέση με το γενικό καθεστώς που εισάγει το άρθρο 1, στοιχείο α', του ανωτέρω κανονισμού. Ειδικότερα, ο συνδυασμός των διατάξεων του παραρτήματος I και του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1408/71 διασαφηνίζει την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του είδους της αιτούμενης από τον εργαζόμενο παροχής (οικογενειακές παροχές) και των προϋποθέσεων τις οποίες πρέπει να πληροί ο εργαζόμενος, ώστε να δύναται να του αναγνωριστεί το δικαίωμα χορηγήσεως της παροχής. Συνεπώς, ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να διευκρινίσει την

14 — Επιπλέον, υπενθυμίζω ότι σ' ένα πρόσωπο που διέκοψε κάθε μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους και το οποίο, συνεπώς, δεν πληροί πλέον τις προϋποθέσεις του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', ούτε τις προϋποθέσεις κάποιας άλλης διατάξεως του κανονισμού 1408/71 για να υπόκειται στη νομοθεσία ενός κράτους μέλους, εφαρμόζεται, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', και βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου το πρόσωπο αυτό κατοικεί, είτε η νομοθεσία του κράτους όπου άσκησε προηγουμένως μισθωτή δραστηριότητα, εφόσον εξακολουθεί να κατοικεί εκεί, είτε η νομοθεσία του κράτους στο οποίο, ενδεχομένως, μετέφερε την κατοικία του. Βλ. απόφαση Kuisijärvi (C-275/96, EU:C:1998:279, σκέψη 34).

15 — Βλ. σημεία 68 και 69 των προτάσεών μου.

16 — Απόφαση Kulzer (C-194/96, EU:C:1998:85, σκέψη 35).

17 — Απόφασεις Merino García (C-266/95, EU:C:1997:292 σκέψεις 24 έως 26), Martínez Sala (EU:C:1998:217) και Schwemmer (C-16/09, EU:C:2010:605, σκέψη 34).

έννοια του μισθωτού ή μη μισθωτού εργαζόμενου κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού, σε περίπτωση κατά την οποία ο εργαζόμενος υπάγεται σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που εφαρμόζεται σε όλους τους κατοίκους, όπως οι οικογενειακές παροχές στη Γερμανία¹⁸. Συνεπώς, θεωρώ ότι η C. E. Franzen δεν δύναται να θεωρηθεί, για τις επίμαχες χρονικές περιόδους, ως μισθωτή κατά την έννοια του παραρτήματος I, τμήμα I, ενότητα E, του κανονισμού 1408/71, ώστε να της χορηγηθούν οικογενειακές παροχές στη Γερμανία, για τον λόγο ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, σε συνδυασμό με το παράρτημα I του κανονισμού αυτού.

59. Ως εκ τούτου, όσον αφορά τη χορήγηση οικογενειακών παροχών δυνάμει της γερμανικής νομοθεσίας, ο όρος μισθωτός πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά μόνον μισθωτούς οι οποίοι ανταποκρίνονται στον ορισμό ο οποίος προκύπτει από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, και του παραρτήματος I, τμήμα I, ενότητα E, του ανωτέρω κανονισμού.

4. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

60. Φρονώ ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι κάτοικος κράτους μέλους ο οποίος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού και ασκεί μισθωτή δραστηριότητα όχι άνω των δύο ή τριών ημερών ανά μήνα, βάσει συμβάσεως περιστασιακής απασχολήσεως, στο έδαφος άλλου κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού. Η υπαγωγή αυτή στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως αφορά όχι μόνον τις ημέρες κατά τις οποίες ο ενδιαφερόμενος ασκεί την μισθωτή δραστηριότητά του, αλλά επίσης και τις ημέρες κατά τις οποίες δεν την ασκεί. Παρατείνεται δε για όσο χρονικό διάστημα ο ενδιαφερόμενος είναι ασφαλισμένος τουλάχιστον κατά ενός κινδύνου στο κράτος απασχολήσεως.

B — Το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα

61. Προτείνω να συνεξεταστούν το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα. Το αιτούν δικαστήριο κατ' ουσίαν ερωτά αν το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου αντιτίθεται στο να αποκλεισθεί από το εθνικό του σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, βάσει εθνικής ρυθμίσεως και στις περιστάσεις των υποθέσεων της κύριας δίκης, ο διακινούμενος εργαζόμενος ο οποίος υπόκειται στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά επίσης αν οι κανόνες του πρωτογενούς δικαίου σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και/ή με την ιθαγένεια της Ένωσης αντιτίθενται σε έναν τέτοιο αποκλεισμό, αν ο διακινούμενος εργαζόμενος αποκλείεται από το εθνικό του σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για τον λόγο ότι υπόκειται στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως, ενώ δεν δικαιούται εκεί οικογενειακών επιδομάτων ή παροχών βάσει του συστήματος ασφάλισης γήρατος. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν έχει σημασία, για την απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος είχε τη δυνατότητα να υπαχθεί σε σύστημα προαιρετικής ασφάλισης ή να ζητήσει από τον αρμόδιο φορέα να συνάψει τη συμφωνία που προβλέπεται στο άρθρο 17 του κανονισμού 1408/71.

62. Για να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, θεωρώ ότι, καταρχάς, πρέπει να μελετηθούν οι αρχές του μηχανισμού συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης τον οποίο θέσπισε ο κανονισμός 1408/71.

18 — Βλ., συναφώς, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. M. La Pergola στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Stöber και Piosa Pereira (C-4/95 και C-5/95, EU:C:1996:225, σημεία 13 και 28).

1. Ο μηχανισμός συντονισμού που θέσπισε ο κανονισμός 1408/71

63. Πρώτον, υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το σύστημα που θέσπισε ο κανονισμός 1408/71 στηρίζεται σε απλό συντονισμό των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και δεν αποσκοπεί στην εναρμόνισή τους¹⁹. Δεδομένου ότι τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών χαρακτηρίζονται από την αρχή της εδαφικότητας²⁰, ο συντονισμός τους βασίζεται, ιδίως, σε κανόνες άρσεως συγκρούσεων, ανάλογους προς τους κανόνες που ισχύουν στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο. Ο συντονισμός αυτός αποσκοπεί στον προσδιορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας ή των εφαρμοστέων νομοθεσιών στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς εργαζόμενους που κάνουν χρήση, υπό διάφορες περιστάσεις, του δικαιώματός τους ελεύθερης κυκλοφορίας²¹, ενώ επιτρέπει τη διατήρηση των διαφορών μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των διαφόρων κρατών μελών, επομένως δε και των διαφορών ως προς τα δικαιώματα των προσώπων που εργάζονται σ' αυτά²². Συνεπώς, ο συντονισμός αυτός δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών ως προς τα σχετικά θέματα, με την επιφύλαξη όμως ότι ενεργούν σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, σύμφωνα με τον σκοπό των κανονισμών περί συντονισμού και με τις διατάξεις της Συνθήκης για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων²³.

64. Κατά συνέπεια, αυτός ο μηχανισμός συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, ο οποίος θεσπίστηκε κατά το αρχικό στάδιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης²⁴, σκοπεί αφενός στη διευκόλυνση της κινητικότητας των προσώπων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ταυτόχρονη τήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εθνικών νομοθεσιών κοινωνικής ασφάλισης, και αφετέρου στην αποτροπή της μη δυσμενούς μεταχείρισης των εργαζομένων που ασκούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας²⁵.

65. Ειδικότερα, ήδη με τις πρώτες αποφάσεις του, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι οι κανονισμοί που έχουν εκδοθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 48 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύονται «βάσει του σκοπού που επιδιώκει το άρθρο αυτό, ο οποίος συνίσταται στην επίτευξη της όσο το δυνατό πληρέστερης εφαρμογής της ελεύθερης κυκλοφορίας των διακινούμενων εργαζόμενων»²⁶. Τόνισε επίσης ότι τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ έως 48 ΣΛΕΕ συνιστούν τη βάση, το πλαίσιο και τα όρια των κανονισμών περί κοινωνικής ασφάλισης²⁷. Συνεπώς, το Δικαστήριο αποφαινεται επί του συντονισμού των εθνικών συστημάτων με γνώμονα τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ.

19 — Αποφάσεις Lenoir (313/86, EU:C:1988:452, σκέψη 13) · Hervein κ.λπ. (C-393/99 και C-394/99, EU:C:2002:182, σκέψη 52) και Pasquini (C-34/02, EU:C:2003:366, σκέψη 52).

20 — Cornelissen, R., ό.π., σ. 439 έως 441.

21 — Αποφάσεις Piatkowskí (C-493/04, EU:C:2006:67, σκέψη 20) · Nikula (C-50/05, EU:C:2006:493, σκέψη 20) και Derouin (C-103/06, EU:C:2008:185, σκέψη 20).

22 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Gravina (807/79, EU:C:1980:184, σκέψη 7), Rönfeldt (C-227/89, EU:C:1991:52, σκέψη 12) και Leyman (C-3/08, EU:C:2009:595, σκέψη 40).

23 — Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Kauer (C-28/00, EU:C:2002:82, σκέψη 26). Βλ. επίσης, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση Reichel-Albert (C-522/10, EU:C:2012:114, σημείο 44).

24 — Ο μηχανισμός αυτός θεσπίστηκε με τον κανονισμό 3/58 ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 1408/71. Ο κανονισμός 1408/71 και ο κανονισμός (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 (EE L 74, σ. 1), υπέστησαν πολυάριθμες τροποποιήσεις τόσο για να προσαρμοστούν στην εξέλιξη των εθνικών νομοθεσιών όσο και για να ενσωματώσουν το κεκτημένο της νομολογίας του Δικαστηρίου. Οι συντονιστικοί αυτοί κανονισμοί συνιστούν ουσιαστική συνεισφορά στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Βλ., συναφώς, Cornelissen, R., ό.π., σ. 471.

25 — Αποφάσεις Nikula (EU:C:2006:493, σκέψη 20) και Tomaszewska (C-440/09, EU:C:2011:114, σκέψη 28). Ως εκ τούτου, η αλλαγή του εφαρμοστέου δικαίου δεν πρέπει να συνεπάγεται διακοπή της κοινωνικής προστασίας ή ανισότητες. Βλ. Mavridis P., *La sécurité sociale à l'épreuve de l'intégration européenne*, Bruylant, 2003, σ. 34. Επί της αποδεσμεύσεως του εφαρμοστέου δικαίου από την εδαφικότητα σε δεδομένη κατάσταση, βλ. Cornelissen, R., ό.π., σ. 444 έως 446 και 470.

26 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Belbouab (10/78, EU:C:1978:181, σκέψη 5) · Buhari Haji (C-105/89, EU:C:1990:402, σκέψη 20) · Chuck (C-331/06, EU:C:2008:188, σκέψη 28) και Silva Martins (C-388/09, EU:C:2011:439, σκέψη 70).

27 — Αποφάσεις Duffy (34/69, EU:C:1969:71, σκέψη 6) και Massonet (50/75, EU:C:1975:159, σκέψη 9).

66. Δεύτερον, οι συγκρούσεις εφαρμοστέων εθνικών νομοθεσιών ανακύπτουν από τον συνδυασμό, αφενός, της ασκήσεως του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και, αφετέρου, της διατηρήσεως της υπάρξεως εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως. Οι συγκρούσεις αυτές, είτε πρόκειται για θετικές συγκρούσεις, σε περίπτωση συρροής εφαρμοστέων δικαίων σε μια δεδομένη περίπτωση, είτε για αποφατικές συγκρούσεις, σε περίπτωση που κανένα δίκαιο δεν διεκδικεί εφαρμογή²⁸, συνιστούν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία στο έδαφος της Ένωσης.

67. Τρίτον, για να άρουν αυτές τις θετικές ή αποφατικές συγκρούσεις των εφαρμοστέων νομοθεσιών, οι διατάξεις του τίτλου II του κανονισμού 1408/71 (στις οποίες εμπεριέχεται το άρθρο 13), οι οποίες αποτελούν ένα άρτιο και ομοιόμορφο σύνολο κανόνων άρσεως συγκρούσεως²⁹, αποσκοπούν στην υπαγωγή των ενδιαφερόμενων στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ενός και μόνου κράτους μέλους. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, με τις εν λόγω διατάξεις δεν σκοπείται μόνον η αποφυγή της ταυτόχρονης εφαρμογής περισσότερων εθνικών νομοθεσιών και των εντεύθεν δυναμένων να προκύψουν περιπλοκών³⁰, αλλά επίσης και η αποφυγή του ενδεχομένου τα υπαγόμενα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 άτομα να στερούνται προστασίας σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως λόγω ελλείψεως οποιασδήποτε εφαρμοστέας νομοθεσίας³¹.

68. Συναφώς, το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 θεσπίζει την αρχή της υπαγωγής στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους σε δεδομένη κατάσταση³², η οποία αρχή υλοποιείται ιδίως μέσω της καταβολής εισφορών σε ένα και μόνον σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Συγκεκριμένα, το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού ορίζει σαφώς ότι, με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17, «το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που το απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους» (lex loci laboris)³³.

69. Ως εκ τούτου, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71³⁴, η εφαρμογή αυτού του συστήματος άρσεως συγκρούσεως των εθνικών νομοθεσιών κοινωνικής ασφαλίσεως, το οποίο βασίζεται στην αρχή της εφαρμογής μίας και μόνης νομοθεσίας, είναι επιτακτική και, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, έχει ως αποτέλεσμα ότι «τα κράτη μέλη δεν έχουν την ευχέρεια να καθορίζουν το μέτρο κατά το οποίο εφαρμόζεται η δική τους νομοθεσία ή η νομοθεσία ενός άλλου κράτους μέλους», όντας «υποχρεωμένα να τηρούν τις ισχύουσες διατάξεις του δικαίου [της Ένωσης]»³⁵.

70. Θα εξετάσω από κοινού το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων.

28 — Βλ. Rodière, P., όπ.π., σ. 662 και υποσημείωση 3.

29 — Απόφαση Luijten (60/85, EU:C:1986:307, σκέψεις 12 έως 14).

30 — Αποφάσεις Ten Holder (302/84, EU:C:1986:242, σκέψη 19) και Luijten (EU:C:1986:307, σκέψη 12).

31 — Αποφάσεις Kits van Heijningen (EU:C:1990:183, σκέψη 12) και Kuusijärvi (EU:C:1998:279, σκέψη 28).

32 — Ο μηχανισμός συντονισμού που θεσπίζει ο κανονισμός 1408/71 βασίζεται επίσης στις ακόλουθες τρεις αρχές: πρώτον στην ισότητα περιπτώσεων μεταξύ των υπηκόων και μη υπηκόων ενός κράτους μέλους· δεύτερον, στον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως (ή διατήρηση των κτώμενων δικαιωμάτων)· τρίτον, εξαγωγή των παροχών εντός της Ένωσης (άρση της ρήτρας κατοικίας ή διατήρηση των κερτημένων δικαιωμάτων).

33 — Απόφαση Kits van Heijningen (EU:C:1990:183, σκέψη 12).

34 — Σύμφωνα με την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71, «πρέπει να γίνεται απόκλιση από τον γενικό κανόνα σε ειδικές περιπτώσεις που αιτιολογούν άλλο κριτήριο σύνδεσης». Οι εξαιρέσεις από τον lex loci laboris προβλέπονται στα άρθρα 14 έως 17 του κανονισμού 1408/71. Το άρθρο 17 του εν λόγω κανονισμού αναφέρεται στις συμφωνίες που αφορούν ορισμένες ειδικές κατηγορίες ατόμων και οι οποίες πρέπει να συνάπτονται προς το συμφέρον των ενδιαφερόμενων. Εκτός από τις εξαιρέσεις του τίτλου II, προβλέπονται επίσης εξαιρέσεις «βάσει του τίτλου III για λόγους που συνδέονται με την κοινωνική μέριμνα ή την πρακτική αποτελεσματικότητα» (Mavridis, P., όπ.π., σ. 443).

35 — Αποφάσεις Ten Holder (EU:C:1986:242, σκέψη 21) και Luijten (EU:C:1986:307, σκέψη 14).

2. Επί της αρχής της εφαρμογής της νομοθεσίας ενός και μόνον κράτους μέλους

71. Όπως συνάγεται από τα σημεία 67 και 68 των προτάσεών μου, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις του τίτλου II του κανονισμού 1408/71, οι οποίες καθορίζουν τη νομοθεσία που εφαρμόζεται στους εργαζόμενους που διακινούνται εντός της Ένωσης, υπάγουν τους εν λόγω εργαζόμενους στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ενός και μόνον κράτους μέλους³⁶, ώστε να αποφευχθεί η συρροή εφαρμοστέων εθνικών νομοθεσιών και οι εντεύθεν δυνάμενες να προκύψουν περιπλοκές³⁷. Συνεπώς, οι κανόνες που καθορίζουν την εφαρμοστέα νομοθεσία έχουν αποκλειστική εφαρμογή και αυτό σημαίνει ότι, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71³⁸, καμία άλλη νομοθεσία δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστεί, εκτός από τη νομοθεσία που έχει καθοριστεί βάσει των κανόνων άρσεως συγκρούσεων³⁹.

72. Εντούτοις, πρόσφατες αποφάσεις σε υποθέσεις που αφορούν την καταβολή οικογενειακών παροχών φαίνονται να υποδηλώνουν ελαστικοποίηση της νομολογίας του Δικαστηρίου όσον αφορά την αυστηρή εφαρμογή της αρχής της νομοθεσίας ενός και μόνον κράτους μέλους⁴⁰.

73. Στις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, παρά ταύτα, η ελαστικοποίηση αυτή δεν δύναται να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι στον μισθωτό ο οποίος διακινείται εντός της Ένωσης και στον οποίο εφαρμόζεται η νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης του κράτους απασχολήσεως θα πρέπει να εφαρμόζεται επίσης το δίκαιο περί ασφάλισης γήρατος του κράτους κατοικίας, δυνάμει της νομοθεσίας του εν λόγω κράτους.

74. Η παρατήρηση αυτή με βρίσκει σύμφωνο. Η αποδοχή διαφορετικής ερμηνείας θα συνεπαγόταν ότι, κατά γενικό κανόνα, οι ασφαλισμένοι θα όφειλαν να καταβάλλουν εισφορές στους αρμόδιους φορείς δύο ή περισσότερων κρατών μελών, ενώ και αυτό αντιβαίνει προς τον σκοπό του κανονισμού 1408/71, όπως επισημάνθηκε στο σημείο 68 των προτάσεών μου. Συναφώς, η ένατη αιτιολογική σκέψη του ίδιου κανονισμού αναφέρει ότι οι περιπτώσεις στις οποίες, κατ' εξαίρεση από τον γενικό κανόνα, ένας εργαζόμενος υπάγεται ταυτόχρονα στη νομοθεσία δύο κρατών μελών πρέπει να είναι όσο το δυνατόν περιορισμένες και σε αριθμό και σε έκταση.

75. Εν πάση περιπτώσει, χάριν σαφήνειας και για να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, θεωρώ αναγκαίο να εξετασθεί αυτή η πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία φαίνεται ότι δέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, την ταυτόχρονη εφαρμογή των νομοθεσιών δύο κρατών μελών.

36 — Επί του θέματος αυτού, πρέπει να επισημανθεί ότι με τη θέση σε ισχύ του κανονισμού 883/2004 (βλ. άρθρο 11, παράγραφος 1), επιβεβαιώθηκε η αρχή της εφαρμογής της νομοθεσίας ενός και μόνον κράτους μέλους.

37 — Αποφάσεις Ten Holder (EU:C:1986:242, σκέψη 19) και Luijten (EU:C:1986:307, σκέψη 12).

38 — Βλ. υποσημείωση 34.

39 — Morsa, M., *Securité sociale, libre circulation et citoyennetés sociales*, Anthemis 2012, σ. 142.

40 — Αποφάσεις Bosmann (C-352/06, EU:C:2008:290) καθώς και Hudzinski και Wawrzyniak (C-611/10 C-612/10, EU:C:2012:339). Για μια συνοπτική αναφορά ως προς τον αντίκτυπο των αποφάσεων αυτών στη νομική θεωρία, βλ., μεταξύ άλλων, Kessler, F., «Prestations familiales: une nouvelle remise en cause du principe de l'unicité de la législation applicable», *Revue de la jurisprudence sociale*, 10 (2008), σ. 770 έως 773· Lhernoud, J.-P., «Ouverture de droits à prestations familiales dans deux Etats membres de l'Union: consolidation de nouveaux principes?», *Revue de la jurisprudence sociale*, 8-9 (2012), σ. 583 έως 584 και Devetzi, S., «The coordination of family benefits by Regulation 883/2004», *European Journal of Social Security*, τόμος 11, 1-2 (2009), σ. 205 έως 216, σ. 212.

α) Σύντομη υπόμνηση της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου: Bosmann⁴¹ και Hudzinski και Wawrzyniak⁴²

76. Είναι δυνατόν να συναχθεί από την ερμηνεία των προμνησθεισών αποφάσεων ότι θα πρέπει να εφαρμοστούν στην υπό κρίση υπόθεση; Στις γραπτές παρατηρήσεις τους, ο SVB και η Επιτροπή εκτιμούν ότι επιβάλλεται να γίνει διάκριση μεταξύ της νομολογίας που διαμορφώθηκε με τις αποφάσεις Ten Holder⁴³ και Luijten⁴⁴ και της νομολογίας που διαμορφώθηκε με τις αποφάσεις Bosmann⁴⁵ και Hudzinski και Wawrzyniak⁴⁶. Όπως προκύπτει από το σημείο 71 των προτάσεων μου, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε, στις δύο πρώτες από τις προμνησθείσες αποφάσεις, την αρχή της εφαρμογής της νομοθεσίας ενός και μόνον κράτους μέλους βάσει των διατάξεων του τίτλου II του κανονισμού 1408/71. Αντιθέτως, στις δύο επόμενες αποφάσεις, το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 υπό την έννοια ότι δεν αποκλείει «τη δυνατότητα ενός κράτους μέλους, το οποίο δεν είναι το αρμόδιο κράτος και δεν εξαρτά το δικαίωμα λήψεως οικογενειακής παροχής από προϋποθέσεις απασχολήσεως ή ασφαλίσεως, να χορηγεί τέτοια παροχή σε πρόσωπο που κατοικεί στο έδαφός του, όταν η δυνατότητα τέτοιας χορηγήσεως προκύπτει ουσιαστικά από τη νομοθεσία του»⁴⁷.

77. Όπως και ο SVB και η Επιτροπή, φρονώ ότι οι δύο τελευταίες αυτές αποφάσεις δεν δύναται να ερμηνευτούν υπό την έννοια ότι θα πρέπει να εφαρμοστούν στην υπό κρίση υπόθεση. Υπενθυμίζεται ότι στην B. Bosmann χορηγούνταν οικογενειακά επιδόματα στη Γερμανία για τον μόνο λόγο ότι κατοικούσε στη χώρα αυτήν και στον W. Hudzinski δυνάμει διατάξεως βάσει της οποίας έχουν δικαίωμα λήψεως οικογενειακών επιδομάτων τα πρόσωπα τα οποία δεν έχουν την κατοικία τους ή τη συνήθη διαμονή τους στο γερμανικό έδαφος, αλλά υπόκεινται καθ' ολοκληρίαν στο φόρο εισοδήματος στη Γερμανία, καθώς και τα εξομοιούμενα προς αυτά πρόσωπα. Αντιθέτως προς την κατάσταση στις υποθέσεις της κύριας δίκης, η γερμανική νομοθεσία παρείχε στους ενδιαφερόμενους ένα ειδικό δικαίωμα δυνάμει του εθνικού δικαίου, βασιζόμενο είτε στην κατοικία είτε στην υπαγωγή στον φόρο εισοδήματος, ενώ τα σχετικά νομοθετήματα δεν απέκλειαν ρητά την αναγνώριση του δικαιώματος αυτού στα πρόσωπα τα οποία υπέκειντο, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, στη νομοθεσία ενός άλλου κράτους μέλους, όπως του κράτους κατοικίας.

41 — EU:C:2008:290, σκέψη 32.

42 — EU:C:2012:339, σκέψη 49.

43 — EU:C:1986:242. Υπενθυμίζεται ότι η απόφαση Ten Holder αφορούσε πρόσωπο το οποίο είχε παύσει τις επαγγελματικές του δραστηριότητες στη Γερμανία, όπου ελάμβανε επίδομα ασθένειας δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους αυτού, και το οποίο είχε εγκατασταθεί στις Κάτω Χώρες, χωρίς να αρχίσει στη χώρα αυτή οποιαδήποτε δραστηριότητα κατά την περίοδο που ελάμβανε το αναφερθέν επίδομα. Εντούτοις, δεν υπήρχε κανένα στοιχείο από το οποίο να συνάγεται ότι το πρόσωπο αυτό είχε παύσει οριστικά κάθε επαγγελματική δραστηριότητα και ότι δεν επρόκειτο να αρχίσει τέτοια δραστηριότητα στο νέο κράτος της κατοικίας του. Παρά το γεγονός ότι η κατάσταση αυτή δεν προβλεπόταν σαφώς σε καμία διάταξη του τίτλου II του κανονισμού 1408/71, το Δικαστήριο έκρινε ότι σε τέτοιες περιπτώσεις εξακολουθεί, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού, να εφαρμόζεται η νομοθεσία του κράτους μέλους της τελευταίας απασχολήσεως του ενδιαφερομένου. Σημειώνω ότι, τώρα πλέον, τέτοιες περιπτώσεις εμπίπτουν στο άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ', του κανονισμού 1408/71.

44 — EU:C:1986:307. Υπενθυμίζεται ότι, στην απόφαση Luijten, το Δικαστήριο επανέλαβε την ίδια αρχή της αποκλειστικότητας της εφαρμοστέας νομοθεσίας, λαμβανομένου υπόψη του κινδύνου ταυτόχρονης εφαρμογής των νομοθεσιών του κράτους απασχολήσεως και του κράτους κατοικίας οι οποίες επιτρέπουν να χορηγηθεί στους ασφαλισμένους οικογενειακή παροχή.

45 — EU:C:2008:290. Η διαφορά στην υπό κρίση υπόθεση προέκυψε από την απόφαση του γερμανικού φορέα οικογενειακών παροχών να μη συνεχίσει να χορηγεί οικογενειακό επίδομα συντηρούμενου τέκνου στην B. Bosmann, Βελγίδα υπήκοο που κατοικούσε στη Γερμανία με τα τέκνα της, από το χρονικό σημείο κατά το οποίο η B. Bosmann άρχισε να εργάζεται ως μισθωτή στις Κάτω Χώρες, όπου τα τέκνα της δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις του ολλανδικού δικαίου για την χορήγηση αντίστοιχων παροχών.

46 — EU:C:2012:339. Η απόφαση αυτή, η οποία εξεδόθη στο πλαίσιο δύο συνεκδικαζόμενων υποθέσεων, αφορούσε δύο Πολωνούς εργαζόμενους οι οποίοι κατοικούσαν με τις οικογένειές τους στην Πολωνία και μετέβαιναν για προσωρινή εργασία στη Γερμανία, ο πρώτος, όντας αυτοαπασχολούμενος στην Πολωνία, ως εποχιακός εργαζόμενος, ενώ ο δεύτερος, όντας μισθωτός, ως αποσπασμένος εργαζόμενος.

47 — Αποφάσεις Bosmann (EU:C:2008:290, σκέψη 32), καθώς και Hudzinski και Wawrzyniak (EU:C:2012:339, σκέψη 49).

78. Στις υποθέσεις της κύριας δίκης, το άρθρο 6α, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο b, του AOW, καθώς και το άρθρο 6α του AKW αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων των προαναφερθέντων νομοθετημάτων τα πρόσωπα τα οποία, δυνάμει του κανονισμού 1408/71, υπόκεινται στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους. Η C.E. Franzen, η σύζυγος του H.D. Giesen, καθώς και ο F. van den Berg υπόκεινται στη γερμανική νομοθεσία και, συνεπώς, καταρχήν, δεν είναι δυνατόν να τους χορηγηθεί, για τις επίμαχες περιόδους, οικογενειακή παροχή δυνάμει του AKW ή ασφάλιση γήρατος δυνάμει του AOW, ανάλογα με την περίπτωση.

79. Περαιτέρω, με σκοπό να προσαρμόσω στις περιστάσεις των κύριων δικών τις απαντήσεις που θα προτείνω να δοθούν στα προδικαστικά ερωτήματα, κρίνω αναγκαίο να αναπτύξω τη συλλογιστική μου σε δύο στάδια.

β) Προσδιορισμός της εφαρμοστέας νομοθεσίας

80. Πρώτον, πρέπει να προσδιοριστεί ποια είναι, δυνάμει του κανονισμού 1408/71, η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία υπό τις περιστάσεις των κύριων δικών. Συναφώς, από την ανάλυσή μου όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα προκύπτει ότι, βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/1971, σε συνδυασμό με το άρθρο 13, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, εφαρμοστέα νομοθεσία στις περιπτώσεις της C.E. Franzen, της συζύγου του H.D. Giesen και του F. van den Berg είναι η γερμανική.

81. Δεύτερον, εφόσον προσδιορίστηκε η εφαρμοστέα νομοθεσία, επιβάλλεται να εξεταστούν, με γνώμονα τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, καθώς και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, οι συνέπειες της εφαρμογής της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως υπό τις ειδικές περιστάσεις των κύριων δικών.

γ) Οι συνέπειες της εφαρμογής της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως υπό τις περιστάσεις των κύριων δικών και η ερμηνεία τους με γνώμονα τον κανονισμό 1408/71 και το πρωτογενές δίκαιο

82. Υπενθυμίζω ότι εν προκειμένω η C.E. Franzen, η σύζυγος του H.D. Giesen και ο F. van den Berg υπόκεινται, δυνάμει του κανονισμού 1408/71, στη νομοθεσία περί κοινωνικών ασφαλίσεων του κράτους απασχολήσεως. Όπως προκύπτει από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία, κατά τις επίμαχες περιόδους υπάγονταν υποχρεωτικά μόνον στο γερμανικό σύστημα ασφαλίσεως κατά εργατικών ατυχημάτων, χωρίς να έχουν πρόσβαση σε κανέναν άλλο κλάδο της γερμανικής κοινωνικής ασφαλίσεως και αυτό είχε ως συνέπεια ότι απώλεσαν τη δυνατότητα να υπαχθούν, δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας, στην κοινωνική ασφάλιση του κράτους κατοικίας τους. Συνεπώς, οι ενδιαφερόμενοι των κύριων δικών απώλεσαν την ασφαλιστική προστασία που τους εξασφάλιζε το κράτος της κατοικίας τους, χωρίς να αποκτήσουν την κοινωνική ασφάλιση του κράτους απασχολήσεως. Ως εκ τούτου, τελικώς δεν καλύπτονται ούτε από το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους απασχολήσεως, λόγω του περιορισμένου αριθμού των ωρών εργασίας και του χαμηλού εισοδήματός τους, ούτε από το κράτος της κατοικίας τους, για τον λόγο ότι υπάγονταν στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους. Κατά συνέπεια, η C.E. Franzen απώλεσε το οικογενειακό επίδομα, ενώ η σύνταξη γήρατος και το επίδομα συντρόφου του F. van den Berg και του H.D. Giesen, αντίστοιχα, μειώθηκαν σε ποσά χαμηλότερα των ποσών που αντιστοιχούσαν στη συνολική διάρκεια των δραστηριοτήτων τους, για τον λόγο ότι οι περίοδοι δραστηριότητας στο κράτος της κατοικίας τους δεν συνυπολογίστηκαν με τις περιόδους δραστηριότητας στο κράτος απασχολήσεως.

83. Πράγματι, όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή, είναι προφανές ότι, κάνοντας χρήση του δικαιώματός τους ελεύθερης κυκλοφορίας, οι ενδιαφερόμενοι των κύριων δικών βρέθηκαν σε δυσμενέστερη κατάσταση από την κατάσταση ενός εργαζόμενου ο οποίος άσκησε τις επαγγελματικές του δραστηριότητες σε ένα μόνο κράτος μέλος, δεδομένου ότι απώλεσαν μέρος των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων τους. Αν παρέμεναν στις Κάτω Χώρες και είχαν ασκήσει εκεί τις ίδιες δραστηριότητες, δεν θα είχαν απολέσει τα δικαιώματά τους.

84. Είναι η δυσμενής αυτή συνέπεια σύμφωνη με τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, όπως ερμηνεύτηκαν με γνώμονα τους κανόνες του πρωτογενούς δικαίου περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων;

85. Όπως υποστηρίζουν ο SVB, καθώς και η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένα ότι τα κράτη μέλη παραμένουν αρμόδια, τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, να καθορίσουν στη νομοθεσία τους τις προϋποθέσεις χορηγήσεως των παροχών ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης⁴⁸. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το πρωτογενές δίκαιο, δεν δύναται να εξασφαλίσει στον ασφαλισμένο ότι η μετακίνηση σε άλλο κράτος μέλος δεν θα έχει επιπτώσεις όσον αφορά το είδος και το επίπεδο των παροχών τις οποίες μπορεί να διεκδικήσει στο κράτος καταγωγής του⁴⁹. Επομένως, το γεγονός ότι εφαρμόζεται, δυνάμει ενδεχομένως των διατάξεων του κανονισμού 1408/71, μια εθνική ρύθμιση που είναι λιγότερο ευνοϊκή όσον αφορά τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης μπορεί καταρχήν να είναι σύμφωνο με τις απαιτήσεις που θέτει το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων⁵⁰. Το γεγονός ότι τα αποτελέσματα της ασκήσεως της ελευθερίας κυκλοφορίας μπορεί να μην είναι ουδέτερα στον τομέα αυτό, δηλαδή μπορεί να είναι ευνοϊκά ή δυσμενή, κατά περίπτωση, προκύπτει ευθέως από το ότι διατηρήθηκαν οι υπάρχουσες διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών⁵¹.

86. Εντούτοις, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εφαρμογή αυτή είναι σύμφωνη με τις προαναφερθείσες απαιτήσεις που θέτει το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, μόνον αν η επίμαχη εθνική ρύθμιση δεν περιάγει σε δυσμενή θέση τον ενδιαφερόμενο εργαζόμενο σε σχέση με τους εργαζομένους που ασκούν το σύνολο των δραστηριοτήτων τους στο κράτος μέλος όπου εφαρμόζεται η νομοθεσία⁵². Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι ο σκοπός των άρθρων 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί, αν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι έχαναν, αφού ασκούσαν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφάλισης τα οποία τους διασφαλίζει η νομοθεσία ενός και μόνο κράτους⁵³. Όσον αφορά τις διατάξεις του τίτλου II του κανονισμού 1408/71, το Δικαστήριο τόνισε ότι με τις διατάξεις αυτές σκοπείται η αποφυγή του ενδεχόμενου τα υπαγόμενα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού πρόσωπα να στερούνται προστασίας σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης λόγω ανυπαρξίας οποιασδήποτε εφαρμοστέας νομοθεσίας⁵⁴.

87. Το στοιχείο που χαρακτηρίζει τις υποθέσεις των κύριων δικών είναι, ιδίως, αυτή η ανυπαρξία εφαρμοστέας νομοθεσίας σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης, η οποία επέτρεψε να χορηγηθούν οικογενειακά επιδόματα στη C. E. Franzen και σύνταξη γήρατος στους H. D. Giesen και F. van den Berg. Ενώ δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, εφαρμοστέα νομοθεσία εν προκειμένω είναι τύποις η γερμανική νομοθεσία, φρονώ ότι το αποτέλεσμα της εφαρμογής της δεν είναι σύμφωνο ούτε με τον κανονισμό 1408/71, ο οποίος αποσκοπεί στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων εντός της Ένωσης, ούτε με τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ από τα οποία διαπνέεται ο κανονισμός αυτός. Πράγματι, για τους ενδιαφερομένους των κύριων δικών, το θέμα δεν είναι κατά πόσον η άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας είχε λιγότερο ή περισσότερο ευνοϊκά, ή ακόμη και δυσμενή, αποτελέσματα, αλλά η πλήρης ανυπαρξία προστασίας από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης κατά τις επίμαχες περιόδους, γεγονός που, κατά την άποψή μου, αντιβαίνει προς τον κανονισμό 1408/71 αλλά και προς τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ.

48 — Απόφαση Van Delft κ.λπ. (C-345/09, EU:C:2010:610, σκέψη 99).

49 — Όπ.π., σκέψη 100.

50 — Αποφάσεις von Chamier-Glisczinski (C-208/07, EU:C:2009:455, σκέψεις 85 και 87) και da Silva Martins (EU:C:2011:439, σκέψη 72).

51 — Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση Reichel-Albert (EU:C:2012:114, σημείο 45).

52 — Απόφαση da Silva Martins (EU:C:2011:439, σκέψη 73 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

53 — Όπ.π., σκέψη 74 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

54 — Απόφαση Kits van Heijningen (EU:C:1990:183, σκέψη 12).

88. Διερωτώμαι συνεπώς κατά πόσον θα ήταν δυνατόν, στο πλαίσιο του μηχανισμού συντονισμού που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 1408/71, και ειδικότερα στο πλαίσιο της αρχής της εφαρμογής της νομοθεσίας ενός και μόνου κράτους μέλους, να δοθεί λύση στη λυπηρή και απαράδεκτη κατάσταση στην οποία ευρίσκονται οι ενδιαφερόμενοι των κύριων δικών λόγω του ότι άσκησαν το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας.

89. Συναφώς, φρονώ ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη, όσον αφορά τη λύση που θα προταθεί στο Δικαστήριο, το επίπεδο των παροχών που χορηγούνται από τη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως, στην περίπτωση κατά την οποία η νομοθεσία αυτή, όπως εν προκειμένω, αποκλείει τους εργαζόμενους από την προστασία που προσφέρουν οι βασικοί κλάδοι της κοινωνικής ασφάλισης. Το να ληφθεί υπόψη το επίπεδο προστασίας, για να καθοριστεί η εφαρμοστέα νομοθεσία στην περίπτωση κατά την οποία η προστασία είναι σχεδόν ανύπαρκτη, όπως στην περίπτωση περιστασιακής ή ήσσονος απασχολήσεως, εντάσσεται στη λογική της κοινωνικής προόδου την οποία υποστηρίζει η Συνθήκη και εξαγγέλλει η πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71, σύμφωνα με την οποία «οι κανόνες συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφάλισης εντάσσονται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και οφείλουν να συμβάλλουν στη βελτίωση του επιπέδου ζωής τους και των συνθηκών απασχόλησής τους».

90. Συνεπώς, εκτιμώ ότι επιβάλλεται να ανασταλεί προσωρινά η εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως, όταν η εφαρμογή αυτή ενεργοποιείται μέσω συμβάσεων περιστασιακής απασχολήσεως μικρής διάρκειας ή συμβάσεων ήσσονος απασχολήσεως, και να εφαρμοστεί η νομοθεσία του κράτους κατοικίας. Η αναστολή αυτή θα πρέπει να περιορίζεται στην περίοδο κατά την οποία η νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως διατηρεί τον αποκλεισμό των αναφερθεισών κατηγοριών εργαζομένων από βασικούς κλάδους της κοινωνικής ασφάλισης, εκτός της ασφάλισης κατά εργατικών ατυχημάτων⁵⁵.

91. Φρονώ ότι η ανάγκη θεσπίσεως ενός τέτοιου μέτρου αναστολής της εφαρμογής της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως προκύπτει από την ερμηνεία του άρθρου 13, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, υπό το πρίσμα των άρθρων 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ, και θα επέτρεπε να αποφευχθούν οι περιπτώσεις μισθωτών οι οποίοι, απασχοληθέντες σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη κάνοντας χρήση του δικαιώματος τους ελεύθερης κυκλοφορίας, τυγχάνουν, χωρίς δικαιολογία βασιζόμενη σε αντικειμενικά κριτήρια, λιγότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από τον εργαζόμενο που ανέπτυξε την επαγγελματική του δραστηριότητα σε ένα μόνο κράτος μέλος. Μια τέτοια ερμηνεία του κανονισμού 1408/71 θα επέτρεπε επίσης να ληφθούν υπόψη οι νέες μορφές εργασίας και οι σταδιοδρομίες των πολιτών της Ένωσης, ιδίως στις περιπτώσεις προσωρινών θέσεων εργασίας, όπως είναι οι συμβάσεις περιστασιακής απασχολήσεως ή οι συμβάσεις ήσσονος απασχολήσεως⁵⁶.

92. Εκτιμώ δε ότι το γεγονός ότι ένας εργαζόμενος είχε τη δυνατότητα να υπαχθεί σε προαιρετική ασφάλιση⁵⁷ ή να ζητήσει από τον αρμόδιο φορέα να συνάψει σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού 1408/71 είναι άνευ σημασίας για την προτεινόμενη απάντηση.

55 — Σημειώνω ότι το άρθρο 84, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71 προβλέπει ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κοινοποιούν μεταξύ τους κάθε πληροφορία που αφορά τις τροποποιήσεις της νομοθεσίας τους που δύνανται να έχουν επίδραση στην εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού. Σημειώνω επίσης ότι από την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει ότι, από τον Ιανουάριο 2013, η γερμανική νομοθεσία τροποποιήθηκε, ώστε να παρέχεται ασφάλιση γήρατος και ασθένειας και στους εργαζόμενους οι οποίοι ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα ήσσονος απασχολήσεως.

56 — Θεωρώ ότι επιβάλλεται να μελετηθούν οι επιπτώσεις των νέων μορφών κινητικότητας στους κανονισμούς συντονισμού θεμάτων κοινωνικής ασφάλισης. Βλ., μεταξύ άλλων, Jorens Y. και Van Overmeiren, F., «General principles of coordination in Regulation 883/2004», *European Journal of Social Security*, τόμος 11, 1-2 (2009), σ. 47 έως 79, ιδίως σ. 73.

57 — Το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι ενέργειες στις οποίες οφείλουν να προβούν με δική τους πρωτοβουλία οι μη κατοικούντες εργαζόμενοι οι οποίοι επιθυμούν να ασφαλιστούν προαιρετικώς, καθώς και οι συνδεδεμένες με ασφάλιση της μορφής αυτής δυσχέρειες, όπως η τήρηση προθεσμιών για την υποβολή αιτήματος περί ασφάλισης, συνιστούν στοιχεία τα οποία περιάγουν τους μη κατοικούντες εργαζόμενους, οι οποίοι διαθέτουν μόνο τη δυνατότητα προαιρετικής ασφάλισης, σε κατάσταση λιγότερο ευνοϊκή έναντι των κατοικούντων, οι οποίοι καλύπτονται από υποχρεωτική ασφάλιση». Βλ. απόφαση Salemink (C-347/10, EU:C:2012:17, σκέψη 44).

93. Υπενθυμίζω πάντως ότι, βάσει του άρθρου 17 του κανονισμού 1408/71, οι αρμόδιες αρχές των ενδιαφερομένων κρατών μελών ή οι οργανισμοί που ορίζονται από αυτές τις αρχές μπορούν να προβλέπουν με κοινή συμφωνία, προς το συμφέρον ορισμένων κατηγοριών ατόμων ή ορισμένων ατόμων, εξαιρέσεις από τις διατάξεις των άρθρων 13 έως 16 του κανονισμού αυτού. Οι αρμόδιες αρχές των ενδιαφερόμενων κρατών μελών θα μπορούσαν να έχουν προβλέψει μια τέτοια συμφωνία, σε σχέση με τους μισθωτούς οι οποίοι έχουν συμβάσεις περιστασιακής απασχολήσεως μικρής διάρκειας ή συμβάσεις ήσσονος απασχολήσεως, ώστε να αποφευχθούν ανεπιθύμητες καταστάσεις όπως αυτές που ανέκυψαν εν προκειμένω.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

94. Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου και υπό το πρίσμα των άρθρων 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ, πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας η οποία αποκλείει, υπό περιστάσεις όπως αυτές των κύριων δικών, τον διακινούμενο εργαζόμενο από την ασφάλιση του εθνικού του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, λόγω του ότι υπάγεται στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους απασχολήσεώς του. Εντούτοις, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος αυτός δεν δικαιούται οικογενειακών επιδομάτων ή παροχών βάσει του συστήματος ασφαλίσεως γήρατος του κράτους απασχολήσεως, δεδομένου ότι η κοινωνική προστασία η οποία χορηγείται από το κράτος αυτό είναι σχεδόν ανύπαρκτη, επιβάλλεται να ανασταλεί προσωρινά η εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως, όταν η εφαρμογή αυτή ενεργοποιείται μέσω συμβάσεων περιστασιακής απασχολήσεως μικρής διάρκειας ή συμβάσεων ήσσονος απασχολήσεως, και να εφαρμοστεί η νομοθεσία του κράτους κατοικίας. Η προσωρινή αυτή αναστολή θα πρέπει να περιορίζεται στην περίοδο κατά την οποία η νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως διατηρεί τον αποκλεισμό των ως άνω κατηγοριών εργαζομένων από κλάδους της κοινωνικής ασφαλίσεως άλλους από την ασφάλιση κατά εργατικών ατυχημάτων, και μόνον για τους άλλους αυτούς κλάδους. Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να προβεί στις αναγκαίες επαληθεύσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις των κύριων δικών.

95. Συναφώς, είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι ο εργαζόμενος είχε τη δυνατότητα να υπαχθεί σε προαιρετική ασφάλιση ή να ζητήσει από τον αρμόδιο φορέα να συνάψει σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού 1408/71.

VI – Πρόταση

96. Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα ερωτήματα που υπέβαλε το Centrale Raad van Beroep:

- 1) Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι κάτοικος κράτους μέλους ο οποίος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού και ασκεί μισθωτή δραστηριότητα όχι άνω των δύο ή τριών ημερών ανά μήνα, βάσει συμβάσεως περιστασιακής απασχολήσεως, στο έδαφος άλλου κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού. Η υπαγωγή αυτή στη νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως αφορά όχι μόνον τις ημέρες κατά τις οποίες ο ενδιαφερόμενος ασκεί τη μισθωτή δραστηριότητά του, αλλά

επίσης και τις ημέρες κατά τις οποίες δεν την ασκεί. Παρατείνεται δε για όσο χρονικό διάστημα ο ενδιαφερόμενος είναι ασφαλισμένος τουλάχιστον κατά ενός κινδύνου στο κράτος απασχολήσεως.

- 2) Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου και υπό το πρίσμα των άρθρων 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ, πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας η οποία αποκλείει, υπό περιστάσεις όπως αυτές των κύριων δικών, τον διακινούμενο εργαζόμενο από την ασφάλιση του εθνικού του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, λόγω του ότι υπάγεται στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους απασχολήσεώς του. Εντούτοις, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος αυτός δεν δικαιούται οικογενειακών επιδομάτων ή παροχών βάσει του συστήματος ασφαλίσεως γήρατος του κράτους απασχολήσεως, δεδομένου ότι η κοινωνική προστασία η οποία χορηγείται από το κράτος αυτό είναι σχεδόν ανύπαρκτη, επιβάλλεται να ανασταλεί προσωρινά η εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους απασχολήσεως, όταν η εφαρμογή αυτή ενεργοποιείται μέσω συμβάσεων περιστασιακής απασχολήσεως μικρής διάρκειας ή συμβάσεων ήσσονος απασχολήσεως, και να εφαρμοστεί η νομοθεσία του κράτους κατοικίας. Η προσωρινή αυτή αναστολή θα πρέπει να περιορίζεται στην περίοδο κατά την οποία η νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως διατηρεί τον αποκλεισμό των ως άνω κατηγοριών εργαζομένων από κλάδους της κοινωνικής ασφαλίσεως άλλους από την ασφάλιση κατά εργατικών ατυχημάτων, και μόνον για τους άλλους αυτούς κλάδους. Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να προβεί στις αναγκαίες επαληθεύσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις των κύριων δικών. Συναφώς, είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι ο εργαζόμενος είχε τη δυνατότητα να υπαχθεί σε προαιρετική ασφάλιση ή να ζητήσει από τον αρμόδιο φορέα να συνάψει σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού 1408/71.»